

İRAN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI: KÜLTÜR VE DİL*

Culture and Language as a Soft Power Tool in Iranian Foreign Policy

Őamil ÖÇAL**

Öz

Bir ülkenin içinde yaşadığı kültürel çevre, o ülkenin iç siyasetini olduğu gibi dış siyasetini de etkilemektedir. Nitekim İran İslam Cumhuriyeti de 1979 yılında gerçekleştirdiği devrimden bu yana, dış siyasetinde kültüre ve kültürel tanıtım ve propagandaya önem vermiş ve bu kapsamda dikkat çeken bütçeler tahsis etmiştir. Bu bağlamda İran, kültürünü ve dilini dış siyasetinde yumuşak güç unsuru olarak kullanma yoluna gitmiştir. Bu makalede de İran'ın dış politikasında bir yumuşak güç unsuru olarak kültürün yeri ele alınıp tartışılacak ve özellikle de İslam Devrimi'nden sonra uygulanan kültür diplomasisi faaliyetleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İran, Dış Siyaset, Kültür Diplomasisi, Yumuşak Güç, Farsça.

Abstract

The cultural environment of a country affects its domestic as well as the foreign policy. As a matter of fact, since the revolution in 1979, the Islamic Republic of Iran has attached considerable importance to culture and cultural promotion and propaganda in its foreign policy. In this context, Iran has utilised its culture and language as a soft power apparatus in its foreign policy. This article will deliberate on the place of culture as an element of soft power in Iran's foreign policy while examining the cultural diplomacy activities implemented after the Islamic Revolution.

Keywords: Iran, Foreign Policy, Cultural Diplomacy, Soft Power, Persian.

* Makale Geliş Tarihi: 07.12.2018 – Yayına Kabul Tarihi: 10.12.2018

** Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: samilocal@yahoo.com

Giriş: Yumuşak Güç olarak Kültür Diplomasisi

Merkezcilik algısı taşıyan, tarihsel ve kültürel açıdan güçlü bir kimliğe sahip olduğunu düşünen bir ülke, kültürünü dış politikasına bir unsur olarak yerleştirebilir. Bir ülkenin kültürünün dış politikada kullanılması bu kültürün evrensel olmasını gerektirmez. Post-modernizmle birlikte evrensel kültürün yanında yerel kültürlerin de dış siyasette elverişli bir unsur olarak kullanılmaya başlanması bunu ortaya koymaktadır. Ülkelerin dış siyasetlerinde bu durumun birçok örneğine rastlanmaktadır. Kültür diplomasi, ülkeler arasında köprüler kurmanın ve karşılıklı etkileşim oluşturmanın bir aracı olarak kabul edilmiştir. Çünkü resmi çerçevede kalan siyasi ilişkiler doğrudan insanlara dokunmamakta ve buna bağlı olarak ancak sınırlı bir etki oluşturmaktadır. Kültür diplomasisiyle birlikte daha geniş bir kitleye ulaşmak ve daha kalıcı etkiler bırakmak mümkün olabilmektedir. Bu şekilde ülkeler, kendi ulusal ve kültürel sınırlarının ötesine uzanarak diğer kültürler içinde güç alanları, ağ örgüleri oluşturmayı amaçlarlar.

Yumuşak güç ise bir toplumun tarihsel süreç içinde oluşturduğu bilgi, inanç, sanat, alışkanlıklar, dil gibi çeşitli unsurları içerir. “Yumuşak güç” kavramı, sert gücün karşısı olarak ilk defa Joseph S. Nye tarafından kullanılmıştır. Nye, davranış özellikleri ve kaynaklar nedeniyle bu iki güç arasında bir ayırım yapmaktadır.¹ Yumuşak güç, kamu diplomasisinin² en önemli unsurlarından biri olarak görülmektedir. Nitekim bir ülke, kültür diplomasisini kullanarak diğer ülke insanları üzerinde kendisiyle ilgili bir güven algısı oluşturabilir. Bu algıya dayalı olarak da o ülke askeri, siyasi, kültürel alanlarda çeşitli anlaşmalar yapabilir. Kültür diplomasisi, karşı ülkenin siyasetini de dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu durum karşıdaki ülkeye yönelik düşmanlık siyasetinin azalması ve siyasetçileri o ülkeye karşı işbirliği yapmaya teşvik etme şeklinde de gerçekleşebilir. Elçilik bürokrasisinin sevimsiz ortamında ya da resmi ziyaretlerle o ülke insanlarıyla gerçek dostlukların

1 Joseph S. Nye, “Soft Power and American Foreign Policy”, *Academy of Political Science*, 119(2), MA, 2004, s. 256.

2 Kamu diplomasisi hakkında detaylı bilgi için bkz.: Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2014, s. 15-45.

kurulması oldukça zor olduğu için kültür diplomasisi, bir ülkenin kültürel değerlerinin daha samimi daha gayri resmî ortamlarda başka ülke insanlarına sunulmasına imkân sağlamaktadır. Ülkeler de kültür diplomasisi aracılığıyla insanlarla doğrudan ve daha sıcak bir ortamda ilişki kurma imkanına kavuşmaktadır. Bu sayede insanlar en kolay ve ilgi çekici yollardan birbirlerine ulaşarak birbirlerini etkileyebilirler.³ Kültür diplomasi sayesinde devletler arasındaki ilişkilerin kötüye gittiği durumlarda bile, ilgili ülkenin halkı üzerinde olumlu bir izlenim ve etki oluşturmak mümkündür. Esasında kültür diplomasisindeki etki tek yönlü değildir. Her ne kadar asıl hedef kültür diplomasisi faaliyetlerinde bulunan ülkenin kendi kültürünü başka ülke insanlara aktarması olsa da bu faaliyeti yürütenler de başka bir kültür ortamında bulunmakta ve ondan etkilenmektedirler. Dolayısıyla kültür diplomasisinde aktarılanlar kadar aktarıcıların da etkilendiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla Huzuru Saek'in de vurguladığı gibi, devletler dış politikalarını belirlerken kültür diplomasisi sayesinde tek yönlü düşünceden kurtularak çoklu bakış açıları kazanırlar.⁴ Bu da dış politikanın daha sağlam temellere dayandırılmasını ve ilişkilerin zenginleşmesini beraberinde getirmektedir.

Kültür diplomasisinde vurgulanması gereken başka bir nokta da birçok unsurun göz önünde bulundurulmasıyla ilgilidir. Çünkü kültür diplomasisinde sadece ilgili ülkenin dışişleri bakanlığı değil, farklı şartlarda faaliyet gösteren başka devlet kurumları ve devlet dışı sivil toplum örgütlerinin ya da yarı resmi sayılabilecek kuruluşların da mevcudiyeti söz konusudur. Nitekim kültür diplomasisinde tüm devlet kurumlarının yanı sıra devlet dışı aktörler de kullanılabilir.

Kültür ve diplomasi arasında 1930'lu yıllardan beri bir ilişkinin kurulduğu görülmektedir. Fransa ve Almanya'nın daha I. Dünya Savaşı'ndan önce, kültürel ilişkiler tesis etmek suretiyle genişlemeyi hedefleyen bir politika izlediği bilinmektedir. Daha sonra da bu

3 Hwajung Kim, "Cultural Diplomacy as the Means of Soft Power in an Information Age", http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/casestudies/Hwajung_Kim_Cultural_Diplomacy_as_the_Means_of_Soft_Power_in_the_Information, s. 3, (Erişim Tarihi: 26.04.2016.)

4 Shizuru Saeki, "The Perry Centennial Celebration: a Case Study in US-Japanese Cultural Diplomacy", *International Social Science Review*, 80(3/4), 2005, s. 137-138.

ülkeleri 1934 yılında British Council'i kuran İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) takip etmiştir. Soğuk Savaş yıllarında Sovyetler Birliği ve ABD de yoğun bir kültür diplomasisi faaliyeti içine girmiştir. 1980'li yıllara geldiğimizde ise kültürün etkin bir diplomasi aracı olduğu net bir biçimde ortaya çıkmış ve devletlerin dış politika anlayışında önemli dönüşümler yaşanmıştır.⁵ Her ne kadar Nye tarafından ortaya atılan yumuşak güç kavramına çeşitli eleştiriler yöneltilmişse de yumuşak güç kullanımı uluslararası ilişkiler alanındaki popülerliğini korumaktadır. İran'da dahil olmak üzere birçok ülke, yumuşak güç unsurlarını çeşitlendirerek kendi dil ve kültürlerinin yurt dışında tanıtımını kuruluşlar tesis etmektedirler.

Söz konusu İran olduğunda, otoriter yönetimin kültür diplomasi alanındaki uygulamalarıyla karşılaşılmaktadır. İran'da kullanılan yumuşak güç, devlet eliyle tepeden inmece bir anlayışla yürütülmektedir. Devlet dış kurumların diplomasi alanında bu gücü kullanmaları söz konusu değildir. İran'ın kültürel kimliği tümüyle devlet tarafından temsil edilmektedir. Her ne kadar Hatemi döneminde İran'da sivil toplum kuruluşları güçlendirilmeye çalışıldıysa da bu durum kalıcı olmamıştır. Günümüzde de İran'ın kültürel dinamiklerinin sivil toplum tarafından yurt dışında yeteri kadar temsil edildiğini söylemek mümkün değildir. Bunun sebepleri arasında devletin geleneksel örgütlenmesi ve sivil toplum örgütlerine devletin ideolojisinin doğru temsili noktasındaki güvensizlik gösterilebilir. Diğer yandan devletin kültür diplomasisi alanında da ikili bir yapının söz konusu olduğu görülmektedir. Çünkü bir yanda devletlerle kültür diplomasisini yürütmek için seçilmiş olan cumhurbaşkanı varken; diğer tarafta da da kültür diplomasisi faaliyetlerine kaynak sağlayan kurumların kontrolü Dini Lider bulunmaktadır. İran'daki bu ikili yapı, ülkenin kültürel olarak dünyadaki temsili konusunda da bir ikiliği ve çatışmayı beraberinde getirmektedir.⁶ Bu kapsamda İran'ı yurtdışında kültürel alanda en fazla temsil eden kişilerin sivil sanatçılar olduğu ifade edilebilir. Devrimden sonra İran'da ülkeye

5 Kim, *a.g.e.*, s. 6.

6 David E. Thaler-Alireza Nader, *Mullahs, Guards, and Bonyads*, CA Rand Corp. Pensilvanya 2010, s. 16.

özgü filmler yapılmış ve bu filmler zamanla uluslararası düzeyde tanınarak ödüller almıştır. Nitekim sanatçılar, siyasetten uzak bir şekilde kendi mesajlarını vererek ve sanatın diliyle konuşarak hayatın güzelliklerini anlatmışlardır. Bu bakımdan sanatın siyasete daha az müdahale ettiği belirtilebilir. Bu sebeple de İran'da daha özgün sanat yapıtları ortaya çıkmıştır. İranlı yönetmen Muhsin Mahmelbaf'ın 1996 yılında İran Kültür Bakan'ının talebine rağmen Kudüs Film Festivali'nden çekilmeyi kabul etmemesi⁷ de sanatçıların siyaset karşısında belli bir duruşa sahip olduklarını göstermektedir. İran sinemasının gösterdiği başarının en önemli sebebi de budur.

İran ve Kültür

Zaman zaman güçleri zayıflamış olsa da İranlılar kurmuş oldukları İlk Pers İmparatorluğu'ndan (MÖ-550-330) günümüze kadar uzanan her dönemde Ortadoğu'nun şekillenmesinde önemli rol oynamışlardır. Bununla birlikte, İran'ı jeopolitik ve kültürel açıdan şekillendiren genellikle yabancı güçler olmuştur. Yunanlar ve Moğolların saldırılarından büyük yara alan İran toprakları, Müslüman Araplar tarafından erken bir dönemde fethedilince (651), İranlılar farklı bir medeniyetin etkisi altına girmiştir. Birçok farklı kültürün etkisinde kalan İran, çeşitlilik içeren bir kimlik⁸ ve kültür edinmiştir.

Safeviler'den bu yana Şiiğin kuşatması altında olan İranlılık kimliği her dönem dışa açık ve farklı kültürlerden etkilenmeye müsait bir yapıda olmuştur. Ancak Şiiğin toplumun her kesiminde aynı oranda etkin olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim okumuş din adamları sınıfında dini entelektüalizm söz konusu olsa da köylülerde ve şehrili yoksul kesimlerde geleneksel bir Şii dindarlığı hakimdir. Diğer sınıflara mensup insanlarda ise daha yüzeysel ve törensel olan hissiyat ve normatif davranışlarında ortaya çıkan bir dindarlık vardır. Ancak taziye törenleri ve Hz. Ali

7 Hamid Dabashi, *İran: Ketlenmiş Halk*, çev. Emine Ayhan, Metis Yayınları, İstanbul 2007, s. 222.

8 Kadir Ertaç Çelik, "İslam Devrimi Sonrası İran'da Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir Bakış", *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, 1(1), Yaz 2016, s. 260-262.

ile Hz. Hüseyin gibi evrensel bir kabule mazhar olmuş şahsiyetler konusunda İranlılar, dinsel-seküler ayrımının ötesinde bir bakış açısına sahiptirler.⁹

Müslümanların fethinden önce, Zerdüştlük gibi kültürlerin etkisinde olan İran kültürü, İslami etkiyi hemen özümseyerek ona kendine ait bir renk vermiştir. Selçuklu yönetimi altında ise İran kültürü ile Türk kültürü karşılıklı olarak birbirlerini etkilemiştir.

İran'ın kültürünün dönüşümü açısından 1906-1911 yılları arasındaki meşrutiyet dönemi oldukça önemlidir. Meşrutiyet, her ne kadar yabancı işgali ve nüfuzuna karşı yapılmış bir hareket olsa da bu tanım, İran'daki meşrutiyet hareketini tanımlamak için yeterli değildir. Hareketin öncülerinin etkilendikleri üç önemli düşünce akımı milliyetçilik, İslamcılık ve sosyalizmdir. Dolayısıyla İran, bu dönemden itibaren Batılı düşünce akımlarıyla da tanışmaya başlamıştır.

1979 Devrimi'ne kadar İran'ın kültür diplomasisinde, Batı merkezli İran algısının etkisiyle İslam öncesi İran kültürünün öne çıkarıldığını, şehircilikten mimariye, müzikten sinemaya ve hatta giyim kuşama kadar "modernleşmekte olan bir İran" imajının verilmeye çalışıldığını ifade edebiliriz.¹⁰ 1971 yılında Ahameniş İmparatorluğu'nun Başkenti olan Persepolis'te, İran'da monarşinin 2500. yılı kutlamalarına dünyanın çeşitli yerlerinden çağrılan birçok lider katılmıştır. Yine aynı şekilde Şah'ın eşi Kraliçe Ferah'ın himayesinde 1971 yılında gerçekleştirilen Şiraz Müzik Festivali'ne de yurt dışından birçok müzisyen davet edilmiştir. Şah bir yandan İslam öncesi İran ile kendi monarşik-meşruti düzeni arasında bir devamlılık olduğunu vurgularken; diğer yandan da çağdaş Batı kültürünü benimsediğini göstermek suretiyle kendi yönetiminin laik bir temele dayandığını ortaya koymaya çalışmıştır. İran daha Kaçarlar döneminden itibaren Avrupa ülkelerine öğrenciler göndermiş ve bu öğrenciler, İran'daki her alanda batılılaşmanın, yenileşmenin ve modernleşmenin öncüsü olmuşlardır. Özellikle de

⁹ Dabashi, *a.g.e.*, s. 165.

¹⁰ Robert J. Gluck, "The Shiraz Festival: Avant-Garde Arts Performance in 1970s Iran", *Leonardo*, 40(1), s. 20-28.

bu öğrencilerin arasında yer alan bir grup, İran'da hâkim olan İslam kültürüne de karşıtlık göstermiştir. İran'da laik dünya görüşünü benimseyen İranlılar, İslam'ın İran'ın kendine özgü milli kültürünü, Zerdüştlükten ve diğer kadim İran dinlerinden gelen kültürü yok ettiğini ileri sürerek İslam'ın İran'a girişini olumsuz bir olay olarak değerlendirmişlerdir. Onlara göre bu kültür, yüzyıllar boyunca tüm Ortadoğu'nun ve İran'ın en tanımlayıcı nitelikteki kültürü olmuştur. Bu düşünceye göre, İslam'ın gelişi İran'ın özgün kültürünü ortadan kaldırmıştır.

Diğer yandan İran'ın tarih boyunca maruz kaldığı saldırılar, İranlılık kimliğinin pekişmesinde ve süreklilik kazanmasında etkili olmuştur. Tarih içinde Yunanların, Arapların ve Moğolların saldırılarına maruz kalan ve köken itibarıyla Türk olan hanedanların idaresi altında yaşayan İranlılar çok bileşenli bir kimlik oluşturmuşlardır. İran'ın tarih içerisinde İngiliz ve Rusların hakimiyetine girmesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) müdahalesiyle gerçekleşen Ajax Operasyonu'yla birlikte petrolün millileştirmesi düşüncesini savunan dönemin başbakanı Dr. Musaddık'ın görevinden uzaklaştırılması, İran halkı üzerinde Batı karşıtlığının oluşmasına yol açmış ve bu karşıtlık da İranlılık kimliğinin pekişip süreklilik kazanmasına yol açmıştır.

İslamiyet'i devletin resmî ideolojisi olarak belirleyen İran'ın lider kadrosu ise Müslümanların İran'ı fethini olumlu değerlendirmişler ve İran'ın İslam öncesi geçmişini, İslam öncesi Arapların durumuna benzeterek "paganizm" (şirk) ve "cahiliye" olarak nitelendirmişlerdir. Dolayısıyla İslam Devrimi'nin ilk on yılında, İran'ın hem kendi içinde hem de dış dünyaya karşı oluşturmaya çalıştığı imajın temel dayanağı, geçmiş Pers milliyetçiliği değil, İslamiyet olmuştur.¹¹ Devrimin ilk on yıllık döneminde İslam Devrimi'nin temel ideolojisini başka ülkelere taşımayı hedefleyen İran, bu dönemde İran'ın ve İslam kültürünün dünyada daha çok konuşulmasını sağlamıştır. Bahse konu olan zaman diliminde, her ne kadar emperyalizme ve sömürüye karşı Müslümanların birleşmesi gerektiğine yönelik devrim önderlerinin

11 Hooshang Amirahmadi, *From Political Islam to National Secularism*, Abadan Publishing Co., 11 January 2006, s. 14.

verdiği mesajlar, Müslümanlar tarafından heyecanla karşılanmışsa da Suriye’de zaman zaman katliama varan ve Sünni Müslümanları hedef alan politikalar izleyen Hafız Esad’a verilen güçlü destek ve İran İslam Cumhuriyeti Anayasası’nda mezhepçi unsurların yer alması Tahran’ın büyük tepki görmesine sebep olmuştur. 1990’lı yılların başından itibaren İran’ın kendisi gibi, Müslümanların da İslam Devrimi’ne olan ilgileri zayıflamaya başlamıştır. Zaten Tahran’ın İslam Devrimi ideolojisini, bölgedeki diğer ülkelere yayma girişimi de Lübnan’daki Hizbullah örneği dışında pek başarılı olmamıştır. Hatta bölgedeki diğer ülkelerde yaşayan Şiilerin bile, İran Devrimi’nin temel dayanağı olan Velayet-i Fakih anlayışını kabul etmedikleri görülmüştür.

Devrimden sonra da İranlılık kimliği içinde İran’ın İslam öncesi tarihi ve kültürüne ait unsurlar var olmaya devam etmiş ve hatta 1990’lı yıllardan itibaren bu durum, İran’ın kültür politikalarında ön plana çıkmıştır. İşte bu dönüşümle birlikte, dil ve kültür alanında yurt dışında faaliyet gösteren bazı kurumlar oluşturulmuştur.

Tahran’ın bölge ülkelerine karşı yürüttüğü ideolojik propagandadan feragat etmesinin sebebi de budur. İran, İmam Humeyni’nin 1989 yılında vefat etmesinden sonra, özellikle de 1990’lı yılların başlarından itibaren, savaşın getirmiş olduğu ekonomik yıkımla birlikte, devrim ideolojisi propagandasından önemli ölçüde vazgeçerek dış siyasetini daha ılımlı bir zeminde yürütmeye başlamış ve yaşamış olduğu yalnızlıktan kurtulmak için pragmatizme yönelerek kültürü, edebiyatı ve dili kendi dış siyasetinin bir parçası olarak kullanmaya başlamıştır. Bu yönelimin Haşimi Rafsancani’nin açılımları ve Muhammed Hatemi’nin “Medeniyetler Diyalogu” girişimiyle birlikte okumak doğru olacaktır. Nitekim Rafsancani, dış politikasında uzlaşmacı ve faydacı bir politika izlemiştir. Seçimlerde siyasal özgürlük, ekonomik şeffaflık, hukukun üstünlüğü ve kişisel özgürlük sözü veren Hatemi ise felsefe eğitimi görmüş ve Batılı düşüncelerden haberdar olan bir isimdir. Ayrıca Hatemi ve çevresindeki insanların çoğu, İranlı düşünürler kadar Descartes, Heidegger ve Habermas’ı ve Foucault’u da bilmekteydiler. Zaten Hatemi’nin “Medeniyetler Diyalogu” girişimi, Huntington’un meşhur “Medeniyetler Çatışması” tezine cevap olarak geliştirilmiştir.

Hatemi'nin diyalog çağrısı, İran'ın kendisine İslam medeniyeti içinde biçmiş olduğu ağırlık ve kültürel duruşla ilgilidir. Bu görüş, devrimin ilk yıllarındaki devrimci duruştan daha farklıdır; çünkü İran kültürünün İslam öncesi boyutuna da göndermelerde bulunan bir yaklaşımdır.¹² Hatemi içeride sivil toplumun güçlendirilmesini isteyerek hem dış dünyaya karşı daha güçlü bir mesaj vermek hem de İran'ın dış dünyadaki kültürel olarak tanıtımına sivil toplum örgütlerinin de katılımını sağlamak istemiştir. Hatemi'nin İran için belirlemiş olduğu bu yeni dış politika, devletin asli unsurları tarafından önemsenmediyse de İran'ın dışarıdaki imajının düzeltilmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Rafsancani'yle başlayan bu "dışa açılma" ve "devrimci gündemi terk etme" teşebbüsü, İran halkı ve İran siyaseti üzerinde önemli izler bırakmıştır.

Her ne kadar Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığı döneminde devrimin ilk dönemlerine dönmeyi esas alan ideolojik temeli güçlü bir dış siyaset izlediği bilinse de onun da pragmatik dış politika yaklaşımını tamamen terk ettiği söylenemez. Hatta Ahmedinejad'ın sert söylemlerine rağmen İran'ın dış politikasındaki kültürel açılım kesintiye uğramadan devam etmiş ve Tahran, bu dönemde Tacikistan ve Afganistan gibi aynı dili konuştuğu ülkelerle yakınlaşarak kültürel açılımlarını sürdürmüştür. Nihai aşamada her ne kadar devletin içinde bazı güçler direnmeye devam etse de Ruhani'nin iktidara gelmesi, İran'ın pragmatizmi esas alan dış politikaya geri döndüğünün somut bir göstergesidir.

Dış Politika Stratejisi Olarak Kültür ve Dil

Sanatın çeşitli dallarının yanı sıra dil de modern ulusların kullandığı bir yumuşak güç unsuru olarak devletler tarafından kullanılmaktadır. Nitekim günümüzde İngiltere, ABD, Fransa ve Almanya gibi ülkelerin dil üzerinden yürüttükleri yumuşak güç faaliyetlerine katılan yeni ülkelerin olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere İngilizcenin küresel hakimiyeti, resmi dili İngilizce olan küresel hegemonik güçlerin İngilizce üzerinden kültür

12 Edward Wastnidge, "The Modalities of Iranian Soft Power: From Cultural Diplomacy to Soft War", *Politics*, 2015, 35(3-4), s. 367.

diplomasisi yürütmelerini ve İngilizceyi kendi yumuşak güçleri olarak kullanmalarını ve kendi kültürlerini daha kolay bir şekilde tanıtılmalarını sağlamıştır. Çünkü dil, sadece dil kurslarıyla sınırlı kalan bir olgu olmayıp ekonomiden sanata, kültürden eğitime ve hatta teknolojiye kadar her alanı etkilemekte ve dönüştürmektedir. Bu sebeple dil aracılığıyla yapılan kültür diplomasisi son derece önemlidir.

İran'ın giderek bölgede önemli güçlerden biri haline gelmesi de Tahran'ın dış politika yönelimlerinde yumuşak güç olarak tabir ettiğimiz kültürel faaliyetlerin önemli bir yer teşkil etmesine neden olmuştur. İran Devrimi'nin durduğu ideolojik zemin ve dünyadaki belli başlı siyasi güç odaklarının İran'daki ve bölgedeki çıkarları için tehlike oluşturduğu düşünüldüğünden kuşatma altına alınan İran, Devrim'den sonra yalnızlık yaşamış ve etkisi dönem dönem değişen çeşitli ambargolara maruz kalmıştır. Yaptırımlar, İran ve Batı arasında varılan nükleer anlaşmayla kalkma aşamasına gelmişse de Trump yönetimi bu anlaşmayı tek taraflı olarak iptal ettiği için ambargo yeniden etkin bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. Tüm olumsuzluklara rağmen bugün İran'ın özellikle de İslam ülkelerine yönelik sinemadan görsel sanatlara, eğitimden kitap yayıncılığına ve Kur'an-ı Kerim kurslarından dil kurslarına karar geniş bir alanı kapsayan kültürel faaliyetler yürüttüğü bilinmektedir.

İran kültürü kadim, İslami ve modern olmak üzere üç katmandan oluşan bir yapıya sahiptir. Bu katmanlardan hepsi de İran kültüründe tarih boyunca meydana gelen değişimler sonucu birbirine geçmiş bir vaziyette varlıklarını sürdürmektedir.¹³ Bu bakımdan İran tarihinde önemli olan dönüm noktaları, Aryan ırka mensup olanların İran'a girmesi, kadim İran kültürünün teşekkülü, 7. yüzyılda İslam'ın İran'da yayılmaya başlaması ve 19. yüzyıldan itibaren İran'ın Batı kültürünün tesiri altında kalmasıdır. İran'ın İslam'ı kabul etmesi sonrasında eski kültürün de etkisiyle İslam'ın Şii yorumu oluşmaya başlamış ve bu durum, İran kimliğinin önemli bir parçası olmuştur. Bugün de İran İslam Cumhuriyeti'nin dış siyasetinde İslami kimliği önemli bir rolü vardır.¹⁴

13 Abdulkerim Süruş, "Se Ferheng", *Mecelle-i Âyine-i Endişe*, 3-4,1378, s. 25.

14 Hadi Nah'î, "Tevafuk ve Tezahum menafi'i Milli ve Mesalih-i İslami: Berresî-Tatbîk-i Siyaset-i Haric-i Devlethay-i Milli-İslami", *Defter-i Mütealat-ı Siyasi ve Beynelmileli*, 12(1),1376, s. 281; Ahmet Nakipzade, "Te'sir-i Ferheng-i Milli ber Siyaset-i Harici-i Cumhuri-i İslam-i İran", *Defter-i Mütealat-ı Siyasi ve Beynelmileli* 10(2), Tahran 1371, s. 113-114.

İran'ın kültürel kimliğinin oluşumunda birbirine geçmiş bu üç unsurun etkili olduğu açıktır. Ancak İran'da yönetime gelen farklı anlayışlara göre bunlardan bazen biri öne çıkarken diğerleri geri plana itilebilmektedir. Mesela Şah döneminde İran'ın kültüründeki iki katmanın; yani eski İran ve modern İran katmanlarının ön plana çıktığını görürken; İslam Devrimi'nin ardından İslami İran kimliği ön plana çıkmıştır. İslami İran, bir kültür politikası olarak kullanılmış ve dış siyasette diğer katmanların önüne geçmiştir. İslami kimlik, bu dönemde orijinal İran kimliğine dayatılan bir olgu olarak algılanmıştır.¹⁵ Devrim sonrası dönemdeyse, özellikle de devrimin ilk yıllarında, İslami kimlik ön plana çıkarken İran milliyetçiliği geri planda kalmıştır. Bugün itibarıyla İran, İslam'ın ve İran milliyetçiliğinin ve hatta modern düşüncenin birlikte etkin olduğu melez bir kimliği benimseme yolundadır. Hatemi'yle başlayan açılım ve ılımlı siyaset anlayışı, Ahmedinejad döneminde kesintiye uğramış gibi görünse de İran, bu dönemde de özellikle kültürü ve dili yumuşak güç unsuru olarak kullanmaya devam etmiştir. Bölge ülkeleriyle İran arasındaki müşterek kültüre istinaden İran, 2010 yılında Nevruz kutlamaları için bölge ülkelerinin devlet başkanlarını Tahran'a davet etmiş ve aynı şekilde Farsça Konuşan Ülkeler Birliği'ni kurmak için harekete geçmiştir.¹⁶ 2010 yılından bu yana Afganistan, İran ve Tacikistan'ın cumhurbaşkanlarının Nevruz gününde bir araya gelip kutlamaları birlikte gerçekleştirildikleri bilinmektedir.

İran ve Afganistan arasında Ruhani döneminde de kültürel ilişkileri ve işbirliğini artırmak adına farklı alanlarda çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır. Örneğin 2018 yılında Afganistan Kültür ve Bilgi Bakanı Hasine Safi ve İran'ın Kabil Büyükelçisi Muhammed Rıza Behrami arasında yapılan anlaşmaya göre, her iki tarafın da Meşhed (İran) ve Herat (Afganistan) konsolosluklarına bağlı olarak "kültür merkezleri" açabileceği ifade edilmiştir.¹⁷ Afganistan'ın ekonomik durumu dolayısıyla bu ülkede yeterince kitap

15 Ali Rıza Musavizade vd., "Nakş-i Ferheng-i Milli der Siyaset-i Harici-i Cumhur-i İslam-i İran" *Danış-i Siyasi*, IV, 2 Payiz ve Zimistan, 1387, s. 198; Muhammed Rıza Tacik, *Siyaset-i Harici: Arsa-i Fikdân-ı Tasmim ve Tedbir*, Ferhengi Goftim, Tahran 1383, s. 34-35.

16 Wastnidge, *a.g.m.*, s. 370.

17 "İran-Afganistan Meşhed ve Herat'te Kültür Merkezleri Kuracak", *IRNA*, <http://www.irna.ir/fa/News/83035386>, (Erişim Tarihi: 15.10.2018).

yayımlanamamaktadır. Bu sebeple de Afganistan kütüphanelerinde bulunan kitapların %80'i İran'da basılan kitaplardır.¹⁸ Ayrıca İran'da bulunan bazı üniversiteler, Afganistan'da da şube açarak söz konusu ülkede eğitim vermektedir. Afganistan Eğitim Bakanı'nın açıklamasına göre Afganistan üniversitelerindeki ders kitaplarının önemli bir kısmı İran'da basılmaktadır.¹⁹ Afganistan dışında Tacikistan, Irak ve Suriye gibi ülkelerde de İran, önemli kültürel faaliyetlerde bulunmaktadır.

Günümüzde Fars dilinin İran'ın dış siyasetinde önemli bir unsur haline geldiği açıktır. 1995 yılında İslami Kültür ve İlişkiler Kurumu (*Sazman-ı Ferheng ve İrtibatat-ı İslami/ICRO*), İran'ın yurtdışındaki kültürel faaliyetlerini tek elden düzenlemek ve yönetmek amacıyla kurulmuştur. Bu kurumun diğer ülkelerle İran arasındaki ikili kültürel ilişkilerden sorumlu olması hasebiyle British Council, Yunus Emre Enstitüsü ya da Goethe Enstitüsü'ne benzediği söylenebilir. Her ne kadar kurum, İran Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösterse de yönetim kurulu üyeleri doğrudan Dini Lider tarafından atanmaktadır. ICRO'nun kuruluş amaçları; devrimin ideallerini gerçekleştirmek, İslami birliği (tevhid) temin etmek ve Müslüman ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirmek olarak belirlenmiştir. İran'ın yurtdışındaki kültürel faaliyetlerinden sorumlu olan kültür müşavirleri de bu kurum tarafından atanmaktadır. Kültür Müşaviri, İran Dışişleri Bakanlığı tarafından atanan Büyükelçi ile irtibat içinde olsa da çalışmalarını ondan bağımsız olarak yürütmektedir. İran Kültür Merkezleri, bu müşavire bağlı olarak faaliyet göstermektedir. ICRO, yurtdışında İran haftası etkinlikleri ve sergiler düzenlemekte ve yurtdışında yaşayan İranlılar için dini, edebi ve kültürel nitelikte toplantılar tertip etmektedir. Faaliyet gösterdiği ülkelerdeki kültür kurumlarıyla irtibat kurmaktan da sorumlu olan kurum, Farsçanın öğretimini teşvik etmekle yükümlüdür. Diğer yandan 25 dilde İran ve İslam kültürü konusunda kitaplar yayımlayan el-Hüda Yayınevi de yine bu kuruluşa bağlıdır.²⁰

18 "Afganistan'da Kitap Yayımlamak için İzine Gerek Yok", *Fararu*, <https://bit.ly/2Dfj05I>, (Erişim tarihi: 12.10.2018).

19 "Afganistan'ın 21 Üniversite Öğretim Kitabı, İran'da Basıldı", *İslami Davet*, <https://www.islamidavet.com/afganistanin-21-universite-ogretim-kitabi-iranda-basildi/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2018).

20 Wastnidge, *a.g.m.*, s. 371.

İran, 2012 yılında Fars dilini ve edebiyatını yurt içinde ve yurt dışında ana okulundan üniversiteye kadar yaymak ve geliştirmek amacıyla Saadi Vakfı'nı kurmuştur. Saadi Vakfı; Hindistan, Pakistan ve Tacikistan'daki Fars Kültürü ve Edebiyatı Araştırma Merkezleri aracılığıyla; yaklaşık 38 ülkede de İran Kültür Merkezleri aracılığıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye ve Pakistan gibi ülkelerde ise birden fazla İran Kültür Merkezi yer almaktadır.²¹ Vakıf bu merkezlerde Farsça öğretecek öğretmenler ve ders kitapları temin etmekte ve buna yönelik etkinlikler düzenlemektedir. Ayrıca yine bu merkezler aracılığıyla üstün başarı gösteren öğrencilere ve üniversite hocalarına burslar temin ederek İran'da öğrenim görmelerine ve araştırma yapmalarına imkân yaratmaktadır. Vakfın kuruluşuna ilişkin kanunun girişinde Fars dilinin bin yıldan fazla olan tarihine göndermede bulunulurken Farsça öğrenen bir kişinin zengin İran ve İslam kültürüne ulaşma imkânı elde edeceğine işaret edilmektedir.²² Örneğin Ankara'daki İran Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Farsça Öğretim Merkezi (FÖMER), çalışmalarını Saadi Vakfı'nın denetiminde yürütmektedir. Neticede İran; FÖMER, Farsça öğrenim kursları, Farsça dil olimpiyatları, şiir okuma ve edebiyat toplantıları, İranoloji toplantıları, Farsa Yabancı Dil Sınavı (YDS) kursları ve öğrenim amaçlı gezilerle İran'ın halkar üzerindeki etkinliğini artırmaya çalışmakta ve buna yönelik olarak üniversite öğrencilerine araştırma bursları vermekte, film gösterileri organize etmekte ve kütüphane hizmetleri sunmaktadır.²³ Dolayısıyla kültür diplomasisi, hükümetlerden hükümetlere değil de halklara yönelik uygulanan politikalar olarak da tanımlanabilir.

Tahran'da bulunan ve meşhur dilci Ali Ekber Dehhoda'nın (1879-1956) adıyla faaliyet gösteren ve yabancılar için Farsça kursları düzenleyen Dehhoda Dil Kursu 1989 yılında kurulmuştur. Kurs, 2018 yılına kadar dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen yirmi binin üzerindeki öğrenciye Farsça öğretmiştir. Dehhoda bugün

21 "Persian Language and Literature Research Centers", *Saadi Foundation*, <http://saadifoundation.ir/en/page/242/persian-language-and-literature-research-centers>, (Erişim Tarihi 02.12.2018).

22 "History", *Saadi Foundation*, <http://saadifoundation.ir/en/page/261/history>, (Erişim Tarihi 02.12.2018).

23 "Hakkımızda", *Farsça Öğretim Merkezi*, <https://www.fomer.ir/hakkimizda/>, (Erişim tarihi: 02.12.2018).

Tahran Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyette bulunmaktadır. Dil kursunda Farsça öğretiminin yanında kursiyerlere İranlı yazarlar ve film yönetmenleri hakkında da çeşitli programlar düzenlenmektedir. Başlangıçta dört seviye olarak düzenlenen Farsça kursları şimdi ileri düzey Farsça da dahil olmak üzere sekiz seviyede tamamlanmaktadır.²⁴ Bunlar dışında, İran'da bazı üniversiteler de yabancılar için Farsça kursları düzenlemektedir.²⁵

Devrimden sonra İran, dış siyasetinde din-devlet birlikteliğini ve buna bağlı olarak İslami ölçüleri esas aldığı ileriye sürmektedir. Bundan dolayı devrimden sonra İran kimliği esasında dini bir nitelik yer almıştır. Bu kimliğe milli bir anlamın ötesine taşınan anlamlar da yüklenmiştir. Ancak İranlılık kimliğinin ya da Batı etkisinin dış siyaset dolayısıyla kültür politikalarından tamamen dışlandığı söylenemez. Belki de İslam kimliğinin biraz daha öne çıktığı ve bu üçünün birleşiminden oluşan bir kültürel kimliğin İran'ın dış siyasetine hâkim olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Dünya'nın, darüislam ve darülharp olarak ikiye ayrılması, zalimlerle mücadele, mazlumlara sahip çıkma, İsrail'le mücadele ve Filistin halkının yanında yer alma, İran'ın devrim sonrası siyasetinin temelleri arasında yer almıştır.²⁶ Tüm bunlara rağmen İran'ın İran kültürü ve dili hakkındaki çalışmalarının niteliği ve sonuçları bugün tartışma konusu haline gelmiştir.

Farsça ve Fars dili sahip olduğu zenginlikler ve bölge ülkelerinin kültürleriyle olan bağlantıları sebebiyle yumuşak güç olarak kullanmaya ve kültür diplomasisinin önemli bir olmaya devam etmektedir. Ancak buna rağmen İran'ın bahse konu alanı gerektiği gibi kullandığını söylemek mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni kültür diplomasisinin katı bir resmî ideolojinin gölgesinde yürütülmesidir. Zira Türkçede, Farsça kelimeler bulunduğu gibi, Farsçada da çok sayıda Türkçe kelimeler vardır. Nitekim yakın geçmişte Türkler arasında, Farsça bilmek aydın olmanın bir şartı

24 Hamid Reza Tehrani, "Dehkoda Lexicon Institute", *Dehkoda Lexicon Institute & International Center for Persian Studies*, <https://icps.ut.ac.ir/about-lexicon-e.html>, (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

25 Muharrem Ekşi, "İran'ın Transnasyonel ve Teopolitik-Şiilik-Temelli Kamu Diplomasisi", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, İran Özel Sayısı, 1(2), Ekim 2017, s. 54.

26 Musavizade vd., *a.g.m.*, s. 210.

olarak görülmekteydi. Padişahlar da dahil olmak üzere, Farsça divanı ve Farsça eser yazmış olan şair ve yazarlarımız vardır. İran nüfusunun önemli bir kısmının da iki anadilinden biri Türkçedir.

Bugün İran'ın tarihi, kültürel ve edebi mirasının şaheserlerle dolu olduğunu tüm araştırmacılar kabul etmektedir. İran'ın barındırdığı dilin, edebiyatın ve kültür ürünlerinin aynı zamanda bölgenin medeniyet ve kültür coğrafyasının en derin okyanuslarını içerdiği herkesçe bilinmektedir. Ancak İran'ın ideo-politik tutumlarının bu yumuşak güç araçlarına yaptığı etki, aslında bu araçların barındırdığı derinliği sıg hale getirmekte ve bu nedenle Tahran yönetiminin kamu diplomasisi, medeniyet ve kültür kodları kendine yakın bölgelerde başarılı olamamaktadır.

İran; Farsçaya, İran kültürüne ve edebiyatına ilgiyi artırmak için çalışmalar yaparken İran halkının yabancı dillere özellikle de Batılı dillerine olan ilgisi de artmaktadır. İranlı yetkililer sürekli olarak İran kültürünün özünü kaybetmeye başladığını ve İranlı gençlerin yabancı kültürlerle ve Batı düşüncesine daha fazla ilgi gösterdiğini söylemektedir. Bu bağlamda İran'ın dini lideri Hamaney'in İran'da İngilizcenin hakimiyetinin giderek artması konusunda yapmış olduğu uyarılar sonucunda ilkokullarda İngilizcenin öğretilmesi de yasaklanmıştır.²⁷ Diğer yandan, İranlı yönetmenlerin yapmış olduğu filmler dünya ölçeğinde önemli başarılarla imza atarken İran'da Türk televizyon dizilerinin oldukça popüler hale gelmesi ve bu yüzden Türkçeye ilginin artması da oldukça ilginçtir. Zira Tahran'da bulunan Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde her yıl binlerce öğrenci Türkçe öğrenmekte ve bu öğrencilerin Türk kültürüne büyük ilgi gösterdikleri bilinmektedir. Öğrenciler, dizileri orijinalinden seyretmek için Türkçe öğrendiklerini dile getirmektedirler.²⁸ Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü dışında özel olarak faaliyette bulunan çok sayıda kurs da İranlılara Türkçe öğretmektedir.

27 "Son Dakika: İran'dan Flaş Karar! İlkokullarda İngilizce Yasaklandı!", *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/dunya/2018/01/07/son-dakika-irandan-flas-karar-ilkokullarda-ingilizce-yasaklandi>, (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

28 Hasan Ay, "İranlı Ev Hanımları Türk Dizileri Aşkına Türkçe Öğreniyor", *Sabah*, 18 Şubat 2015, <https://www.sabah.com.tr/yasam/2015/02/18/iranli-ev-hanimplari-turk-dizileri-askina-turkce-ogreniyor>, (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

Sonuç

Zengin bir kültür birikimine sahip olan ve kendi içinde önemli bir çeşitliliği barındıran İran, kültürünü geçmişte olduğu gibi günümüzde de yumuşak güç unsuru olarak kullanmaktadır. Tarihte Yunanların ve Moğolların saldırılarına maruz kalan, uzun süre de Türklerin yönetimi altında yaşayan ve Kaçarlar döneminde Rusların ve İngilizlerin işgaline maruz kalan İran'da, birçok kültürün iç içe geçtiği özgün bir İranlı kimliği oluşmuştur. Kaçarlar döneminden itibaren Batılı düşünce akımlarıyla tanışan İran, sömürge karşıtlığını içeren Meşrutiyet hareketiyle de milliyetçilik, İslamcılık ve sosyalizmin etkin olduğu yeni bir kimlik inşa etmiştir. Nitekim Pehlevi Hanedanlığı, İslam öncesi döneme ait kültürel unsurların ön plana çıktığı, her alanda Batılılaşmanın yaşandığı bir dönem olmuştur. Ancak söz konusu dönemdeki ekonomik başarısızlıklar halkı yoksullaştırılmış ve hanedana karşı oluşan bu tepki, İran İslam Devrimi'ne giden yolu açmıştır. Milliyetçi, sosyalist ve İslamcı olmak üzere üç unsurun etkin olduğu 1979 İran İslam Devrimi, geniş halk kitleleri üzerinde etkileri olan İslamcılarının kontrolünde gerçekleşmiştir. Devrimin liderleri, devrimi takip eden ilk on yılda İslami unsurları devrim ideolojisiyle birlikte harmanlayarak İslam ülkelerine yönelik bir kültür diplomasisi yürütmüşlerdir. Benzer bir biçimde Batı sömürsüne maruz kalan ve halkına yabancılaşmış otoriter rejimler tarafından yönetilen ülkelerin yöneticileri de İran Devrimi'ni endişeyle karşılamış ve bu kaygı onları Batılı ülkelerle daha fazla yakınlaşmaya sevk etmiştir. Dolayısıyla İran, devrim sonrası ilk yıllarda bir devrim kültürü diplomasisi yürütmüş ve buna bağlı olarak çevresindeki ülkelerden ve hegemonik güçlerden sert bir direnişle karşılaşmıştır. Ancak İran; savaşın getirmiş olduğu yıkım, ekonomik olarak yaşanan olumsuzluklar ve küresel güçlerin kendisine karşı almış olduğu tavırlar sebebiyle 1990 yılından itibaren devrim ihracını esas alan dış politikasını arka plana iterek daha pragmatik bir dış politikaya yönelmiştir. Bu pragmatik dış politikayla birlikte İran, kültür diplomasisinde İslami unsurların yanında, dil ve sanat gibi unsurları da yoğun olarak kullanmaya başlamıştır. Bu dönemde kurulan kültür ve dil kurumları, İran'ın kültürünü ve dilini dış politikasında kullanılmasına imkân vermiştir. Bunun için özellikle

yurt dışındaki kültür merkezleri aracılığıyla Farsça dil kursları açılmıştır. İran kültürü ve dili, bu bakımdan İran'ın dış politikasında stratejik bir unsur olarak yer almıştır. Ancak İran'ın dışarıda Fars dilini öğretmek ve İran kültürünü yaymak için göstermiş olduğu çabalarında ne derece başarılı olduğu tartışmalıdır.

Birçok ülkede Fars dili ve edebiyatına ait önemli bir miras varken İran, ideolojik dış siyaseti nedeniyle bu durumdan kültür diplomasisi alanında yeteri kadar yararlanamamaktadır. İran'ın kendi iç siyasetindeki katı devletçi ve otoriter uygulamalar ülkenin sürekli olarak beyin göçü vermesine sebep olmuştur. İran'daki üniversite mezunu birçok işsiz, öğrendikleri yabancı dil aracılığıyla yurtdışındaki bir üniversitede eğitim görmeyi ve bu şekilde yurtdışında iş bulmayı hayal etmektedir. İran'da çok sayıda yabancı dil kursunun bulunmasının sebebi budur. Bugün dünyanın birçok ülkesinde çok sayıda İranlı öğrenci, akademisyen, mühendis ve doktor vardır. Dolayısıyla İran, resmî olarak kendi dilini ve kültürünü yurt dışında tanıtmaya çalışırken İran içinde yabancı dillere ve kültürlere olan ilgi de artmaktadır. Diğer taraftan İslam Cumhuriyeti döneminde İran filmleri yurt dışında önemli başarılarla imza atarken İranlıların Türk dizlerine ilgi duymaları da büyük bir paradokstur. Neticede tüm bu tablo, İran'ın yürütmüş olduğu kültür diplomasisinin başarısını sorgulatmaktadır.

Kaynakça

“Afganistan’da Kitap Yayımlamak için İzine Gerek Yok”, *Fararu*, <https://bit.ly/2Dfj05I>, (Erişim tarihi: 12.10.2018).

“Afganistan’ın 21 Üniversite Öğretim Kitabı, İran’da Basıldı”, *İslami Davet*, <https://www.islamidavet.com/afganistanin-21-universite-ogretim-kitabi-iranda-basildi/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2018).

“Hakkımızda”, *Farsça Öğretim Merkezi*, <https://www.fomer.ir/hakkimizda/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2018).

“History”, *Saadi Foundation*, <http://saadifoundation.ir/en/page/261/history>, (Erişim Tarihi: 02.12.2018).

“İran-Afganistan Meşhed ve Herat’te Kültür Merkezler Kuracak”, *IRNA*, <http://www.irna.ir/fa/News/83035386>, (Erişim Tarihi: 15.10.2018).

“Persian Language and Literature Research Centers”, *Saadi Foundation*, <http://saadifoundation.ir/en/page/242/persian-language-and-literature-research-centers>, (Erişim Tarihi 02.12.2018).

“Son Dakika: İran’dan Flaş Karar! İlkokullarda İngilizce Yasaklandı!”, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/dunya/2018/01/07/son-dakika-irandan-flas-karar-ilkokullarda-ingilizce-yasaklandi>, (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

AMIRAHMADI, Hooshang, *From Political Islam to National Secularism*, Abadan 2006.

AY, Hasan, “İranlı Ev Hanımları Türk Dizileri Aşkına Türkçe Öğreniyor”, *Sabah*, 18 Şubat 2015, <https://www.sabah.com.tr/yasam/2015/02/18/iranli-ev-hanimlari-turk-dizileri-askina-turkce-ogreniyor>, (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

ÇELİK, Kadir Ertaç, “İslam Devrimi Sonrası İran’da Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir Bakış”, *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, 1(1), Yaz 2016, s. 251-275.

DABASHI, Hamid, *İran: Ketlenmiş Halk*, çev. Emine Ayhan, Metis Yayınları, İstanbul 2007.

EKŞİ, Muharrem, "İran'ın Transnasyonel ve Teopolitik-Şiilik-Temelli Kamu Diplomasisi", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, İran Özel Sayısı, 1(2), Ekim 2017, s. 46-66.

EKŞİ, Muharrem, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2014.

GLUCK, Robert J., "The Shiraz Festival: Avant-Garde Arts Performance in 1970s Iran", *Leonardo*, 40(1), s. 20-28.

KIM, Hwajung, "Cultural Diplomacy as the Means of Soft Power in an Information Age", http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/casestudies/Hwajung_Kim_Cultural_Diplomacy_as_the_Means_of_Soft_Power_in_the_Information_Age, s. 3, (Erişim Tarihi: 26.04.2016).

MUSAVIZADE, Ali Rıza-Mehdi Cavidani Mukaddem, "Nakş-i Ferheng-i Milli der Siyaset-i Harici-i Cumhur-i İslam-i İran" *Danış-i Siyasi*, IV, 2 Payiz ve Zimistan, 1387, s. 195-220.

NAH'I, Hadi, "Tevafuk ve Tezahum menafi'i Milli ve Mesalih-i İslami: Berresî-Tatbîk-i Siyaset-i Haric-i Devlethay-i Milli-İslami", *Defter-i Mütealat-ı Siyasi ve Beynelmileli*, 12 (1), Tahran 1376, s. 275-287.

NAKIPZADE, Ahmet, "Te'sir-i Ferheng-i Milli ber Siyaset-i Harici-i Cumhuri-i İslam-i İran" *Defter-i Mütealat-ı Siyasi ve Beynelmileli*, 10 (2), Tahran 1371, s. 109-118.

NYE, Joseph S., "Soft Power and American Foreign Policy", *Political Science Quarterly*, 112(2), 2004, s. 255-270.

SAEKI, Shizuru, "The Perry Centennial Celebration: a Case Study in US-Japanese Cultural Diplomacy", *International Social Science Review*, 80(3-4), 2005, s. 131-142.

SÜRÜŞ, Abdulkerim, "Se Ferheng", *Mecelle-i Âyine-i Endişe*, 1378, s. 17-31.

TACIK, Muhammed Rıza, *Siyaset-i Harici: Arsa-i Fikdân-ı Tasmim ve Tedbir*, Tahran 1383.

TEHRANI, Hamid Reza, “Dehkoda Lexicon Institute”, *Dehkoda Lexicon Institute & International Center for Persian Studies*, <https://icps.ut.ac.ir/about-lexicon-e.html>, (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

THALER, David E. vd., *Mullahs, Guards, and Bonyads*, CA Rand Corp., Santa Monica 2010.

WASTNIDGE, Edward, “The Modalities of Iranian Soft Power: From Cultural Diplomacy to Soft War”, *Politics*, 35(3-4), 2014, s. 364-377.

Structured Abstract

States that possess a rich culture and an effective language with hefty power of expression desire to utilise these powers as a soft power tool in foreign policy. Despite objections and discussions about its definition, scope and use, the concept of soft power has been extensively used in the field of international relations since the 1990s. Today, many countries use the soft power in foreign policy to promote their country in all areas ranging from science and technology to economy, art and culture. On the other hand, with postmodernism, the soft power-culture relationship has also been transformed. Pursuant thereto, for a country to use its soft power in foreign policy, its culture does not need to be universal. Promptly, culture and other local elements are used as soft power elements in the foreign policy of a country and can even become popular.

The Iranian culture is comprised of three layers; namely, ancient, Islamic and modern. All these layers are intertwined with one another due to changes in Iranian culture throughout history, yet they continue to co-exist. In this respect, important milestones in the history of Iran can be enumerated as; the entry of those belonging to the Aryan race into Iran and the formation of the ancient Iranian culture; the spreading of Islam into Iran in the 7th century; then and Western influence on Iranian culture starting from the 19th century. After welcoming Islam along with the influence of the ancient culture, the Shia interpretation of Islam started to become an important part of the Iranian identity. Today, the Islamic identity has an important role in Tehran's foreign policy.

These three intertwined elements are effective in the formation of Iran's cultural identity. However, due to different understandings in Iran, sometimes one of the elements is brought to the forefront while the others are left in the background. For instance, before the Islamic Revolution, a culture policy based on two layers of Iranian culture, namely; "old" and "modern" were created and highlighted in foreign policy. In this period, the Islamic identity was perceived as a fact imposed on the original Iranian identity.

In the post-revolutionary period, especially in the early years of the revolution, the Islamic identity came to the fore while Iranian nationalism remained in the backdrop. However, as of today, Iran is on its course to adopt a hybrid identity with Islamic nationalism and modern thought, as well as Islam.

In addition, Iran has continued to utilise culture as a soft power tool and a strategic instrument during the Shah regime as well as after the Islamic Revolution. During the Shah regime, a great emphasis was made on the pre-Islamic history of Iran while Islamic elements remained secondary. On the other hand, during the first decade of the Islamic Revolution, Islamic concepts were a priority of the Iranian foreign policy. In this period, the Tehran administration acting with the standpoint that the Islamic Revolution is universal sought to propagate and amplify its ideology and revolutionary culture. However, the destruction brought by the Iranian-Iraq War, economic collapse and the death of Ayatollah Khomeini, the leader of the revolution, forced Tehran to seek more pragmatic policies thereby introducing “Iranianism” into its cultural diplomacy.

It is possible to observe clearly the above-mentioned situation during the reigns of President Akbar Hashemi Rafsanjani and Muhammad Khatami. In this context, Rafsanjani attached importance to the economic expansion and cooperation with countries in the region, while Khatami, a philosopher, initiated a dialogue among civilisations during the era of Huntington’s Clash of Civilisations theory. Another feature of the Khatami period has been the establishment and strengthening of the civil society. Furthermore, even though Mahmoud Ahmadinejad’s foreign policy showed contrast to previous periods, there was no disruption in utilising the potential of culture and language as a soft power tool. In this context, during Ahmadinejad’s period, Nowruz gained international traction and steps were taken to establish the Union of Persian Speaking States. Likewise, President Hassan Rouhani, who came to power in 2013, stated the necessity of Iran’s use of soft power and effectively utilised culture and other soft power elements especially in the relations with the West and regional countries.

Iran established the Islamic Culture and Relations Organisation (ICRO) to coordinate its cultural activities abroad in order to prevent the chaos in the early years of the revolution. Today, the Cultural Counsellors of Iran are appointed by this institution and the Iranian Cultural Centres operating in many countries are in service of this institution. On the other hand, the Saadi Foundation, founded in 2012, has also appointed teachers and tutors to the Persian courses organised by cultural representations around the world. ICRO was established to concoct good relations between Muslim countries, organise religious-cultural meetings and make Persian a common language in the world. Although the institution in question is correlated with the Ministry of Culture, its board of directors are appointed by the Supreme Leader. In addition to promoting the Persian language and literature throughout the world, the Saadi Foundation has been tasked with providing scholarships to students as well as researchers and organising conferences.

Therefore, from the 1990s onwards Iran has been utilising a cultural diplomacy that includes both pre-Islamic and Islamic entities in its foreign policy. In this context, structures such as the Mostafazan Foundation and the Islamic Development Organisation are although autonomous, they are still within the limits of official ideology. In conclusion, even though the cultural diplomacy is apparently carried out by the president of Iran, institutions that carry out this task are attached to the Supreme Leader. Thus, creating a duopoly in utilising cultural tools and foreign policymaking.